

Aan de voorzitter van het Klimaatberaad
de heer Ed Nijpels

Per email: Klimaatakkoord@ser.nl

Datum

12 december 2019

Ons Kenmerk

19-185/KJ/ET/hc

Betreft / Onderwerp

FNV-reactie Klimaatakkoord

Doorkiesnummer

088-3680816

Email contactpersoon

Kitty.jong@fnv.nl

Bijlage(n)

-

Geachte heer Nijpels,

De FNV heeft met grote belangstelling kennisgenomen van het Klimaatakkoord, zoals dat op 28 juni 2019 gepubliceerd is. Wij waarderen de inspanningen in het organiseren van de diverse sectortafels en de diverse taakgroepen, waaronder de Taakgroep Arbeidsmarkt en Scholing, de grote inzet van de diverse voorzitters daarvan, en uiteraard van uzelf voor het trekken van de kar. Hierbij onze reactie op het akkoord.

Uit de Missie en de statuten van de FNV blijkt onze inzet voor een duurzame samenleving, net als uit de congresresolutie van 2017 waarin staat dat we ons inzetten voor een duurzaam beheer van de aarde dat hand in hand gaat met een sociaal-rechtvaardige oplossing voor de gevolgen op arbeid. Ons gedachtegoed is voor het SER advies *Werkgelegenheid en energietransitie (2018)* en ten behoeve van het Klimaatakkoord vertaald naar drie speerpunten:

1. Een ambitieus klimaatbeleid; samen met de internationale vakbeweging steunt de FNV het akkoord van Parijs; minimaal 49% CO2 reductie in 2030, maar streven naar 55%.
2. Een rechtvaardige arbeidsmarkt waarin er zowel aandacht en financiële middelen zijn voor de mensen van wie hun baan wellicht onder druk zal komen te staan, als voor de nieuwkomers op de arbeidsmarkt die ook in een groene economie een fatsoenlijke baan met zekerheid en een leefbaar loon moeten kunnen hebben.
3. Een eerlijke verdeling van de lusten en lasten waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Kijkend naar het Klimaatakkoord zien we dat de speerpunten hierin in principe terugkomen. Alleen blijkt dat wat is opgeschreven in het akkoord (nu al) volstrekt onvoldoende te zijn. We noemen hierbij een aantal punten.

1. Ambitieuw klimaatbeleid

Uit de onlangs verschenen Klimaat en Energieverkenning (KEV) blijkt dat we het doel van 49% CO₂ reductie met dit Klimaatakkoord niet bereiken. De studie concludeert dat slechts 43% - 48% bereikt kan worden. Dat noemen wij niet ambitieus. Verduurzaming van de energievoorziening wordt gerealiseerd door inzet op energiebesparing, duurzame hernieuwbare energiebronnen en zo nodig schoon fossiel als tijdelijke overgangmaatregel. Dat vraagt om drastische veranderingen in ons economische systeem en de wijze van produceren en consumeren. Daarin past ook het streven naar het verantwoord omgaan met schaarse grondstoffen, het sluiten van kringlopen en het werken aan een meer circulaire economie. Uiteindelijk betekent het een structurele verandering van de economie, een nieuwe balans tussen milieu en economie. We kunnen niet langer onze kop in het zand steken. Moeilijke keuzes zullen gemaakt moeten worden met aandacht voor (behoud van) werkgelegenheid en betaalbaarheid van de energierekening. Alle sectoren zullen hun bijdrage moeten leveren, ook die sectoren die niet genoemd worden in het Klimaatakkoord. Duurzaamheidsdoelen moeten niet onder druk staan van verdienmodellen van klimaatondernemers, deregulering en marktdenken. We willen de planeet schoner achter laten voor jongere generaties, maar wel met behoud van onze welvaart, democratie en sociale rechtsstaat.

2. Rechtvaardige arbeidsmarkt met fatsoenlijke banen

Op macroniveau zijn de werkgelegenheidseffecten van de energietransitie positief: door de energietransitie komen er meer banen bij. Maar er is nauwelijks aandacht voor het - door het Planbureau voor de Leefomgeving geconstateerde - feit dat die banen voor een groot deel niet matchen met de mensen die het werk nu doen. In het SER-advies *Energietransitie en werkgelegenheid* (2018) is al geconstateerd dat de gevolgen voor de werkgelegenheid enorm zijn, met tal van mismatches, ook waar het de regio's betreft. Veel werknemers, en veel van onze leden, werken ofwel in een sector ofwel in een regio waar de banen onder druk komen te staan of verdwijnen, of hebben niet de juiste kennis en vaardigheden in huis. Wat deze mismatch betekent voor het maatschappelijk draagvlak wordt niet onderkend, laat staan erkend. Werkgelegenheid mag niet met het probleem verplaatst worden. En dat geldt zeker voor regio's die het ook in algemene zin al zwaar te verduren hebben of rechtstreeks de concurrentie met landen net over de grens moeten aangaan, zoals de Eemsdelta.

Het wordt vanzelfsprekend gevonden dat werknemers verantwoordelijkheid nemen en zich bij- en omscholen, terwijl werkgevers daar nauwelijks iets tegenover stellen. Denk bijvoorbeeld aan de 40% werknemers met flexbanen waarover PBL (Planbureau voor de Leefomgeving; rapport maart 2019) zich zorgen maakt. Immers werkgevers zijn niet/minder geïnteresseerd te investeren in scholing bij mensen met flexibel contract. Eenzelfde korte termijn denken vindt ook plaats om snel leerlingen klaar te stomen voor de energietransitie met behulp van kortdurende modules en hybride docenten; dit betekent een uitholling van het niveau van het onderwijs en de bevoegdheden van docenten, en is dus absoluut onacceptabel.

De mooie afspraken die via de taakgroep Arbeidsmarkt en Scholing zijn opgesteld zijn papieren afspraken als ze niet vertaald worden in concrete maatregelen. Dat gaat niet vanzelf. Het Transitiefonds ('Kolenfonds', van in eerste instantie 22 miljoen) blijkt bij de eerste praktijksituatie - het Westhavenarrangement in het kader van de sluiting van de Hemwegcentrale- al een lang

gevecht om woorden en euro's. Het Westhavenarrangement is inmiddels van start, maar hoe betrouwbaar is de overheid?

Wij vragen ons sterk af of werknemers, onze leden, die de komende tijd hun baan verliezen vanwege een politiek besluit, écht kunnen rekenen op een Transitiefonds voor scholing, van-werk-naar-werk begeleiding en (waar nodig) tijdelijke nadeelcompensatie, zeker als we spreken over de (middel)lange termijn die de zittingstermijn van het kabinet dat dit akkoord heeft afgesproken overschrijdt. Wij beschouwen het Westhavenarrangement, mits goed uitgevoerd, als een pilot voor de hiernavolgende transities, met een actieve rol voor de vakbeweging.

Nog een voorbeeld: Bij de nieuwe groene banen in het kader van de energietransitie hoort volgens het Klimaatakkoord aandacht te zijn voor fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden (vaste contracten), veilige en gezonde arbeidsomstandigheden, moderne arbeidsverhoudingen met zeggenschap voor werknemers/werkenden en een zinvolle arbeidsinhoud (geen flutbaantjes). Samengevat noemen wij dit de 4 a's. De rol van de vakbond als vertegenwoordiger van werknemers/werkenden is hierbij cruciaal. De praktijk laat zien dat bijvoorbeeld grote aannemers die windturbines bouwen op zee weinig op hebben met vakbonden. Van het bouwen van windturbines op zee wordt veel verwacht en dat moet krachtig, vernieuwend en efficiënt tot stand komen, zegt de tekst van het akkoord. Maar wordt er ook krachtig, vernieuwend en efficiënt met vakbonden samengewerkt? Op veel bouw- en werkplaatsen is nu de staande praktijk dat vakbonden actief worden geweerd. In het klimaatakkoord is afgesproken dat werkgevers en werknemers in deze nieuwe (deel)sector komen tot een gezamenlijke agenda rond onder meer de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, en het oprichten van een platform voor gestructureerd overleg. De praktijk is dat werkgevers nauwelijks komen opdagen. De vakbond zou een vaste partij moeten zijn bij deze duurzame groene innovaties die nieuw werk opleveren. We zouden in Nederland juist bij deze nieuwe groene banen waar het om duurzaamheid gaat zij aan zij moeten staan. Maatschappelijk verantwoord ondernemen met aandacht voor planet, profit (prosperity) én people. Écht aandacht voor de people-kant, een *just transition and decent jobs*, zoals we dat internationaal noemen in de vakbeweging, zien we in de praktijk veel te weinig.

3. Eerlijke verdeling van de lusten en lasten

Een eerlijke verdeling betekent dat burgers niet voor het grootste deel van kosten van de energietransitie opdraaien. En dat de industrie haar deel betaalt overeenkomstig de uitgestoten CO₂, waarbij wel rekening gehouden wordt met ongewenste werkgelegenheidseffecten en een gelijk speelveld, zoals in het SER advies *Nationale klimaataanpak voor regionale industriële koplopers* (2019) verwoord is.

Die beperkte CO₂ heffing gaat per 2021 plaatsvinden; de industrie krijgt innovatiesubsidie om een overgang naar hernieuwbare energie te maken. Op verzoek van de FNV is mede daarom in de Kamerbrief over het Klimaatakkoord gesteld dat er dan voor burgers '(voldoende) voorzieningen moeten worden getroffen om te voorkomen dat de verduurzaming stuit op een gebrek aan financiële draagkracht'. Dit zou met partijen nader uitgewerkt worden; hierover hebben wij echter nog niets mogen vernemen. Terwijl uit onlangs verschenen Ecorys rapport (8/11/2019) nu al blijkt dat 650.000 huishoudens hun maandelijkse energierekening niet of nauwelijks kunnen betalen en dat dit in 2030 oploopt tot 1,5 miljoen huishoudens. Hoe kan een deel van onze leden dan überhaupt geld besteden aan het verduurzamen van hun woning als ze de energierekening nog niet eens kunnen betalen? Ook blijkt uit dit onderzoek dat energiearmoede niet alleen bij lage maar ook bij middeninkomens kan ontstaan. Net als de industrie zouden ook alle burgers een voordeel moeten hebben van de energietransitie. Het is toch te zot voor woorden dat elders vele

miljarden beschikbaar worden gesteld aan (inter)nationale beursgenoteerde bedrijven, maar geen substantieel bedrag beschikbaar is voor burgers die het niet kunnen betalen?

Energietransitie is ook een maatschappelijke transitie, waarbij draagvlak en zeggenschap cruciaal zijn; de portemonnee is hierbij een belangrijk middel. Daarbij geldt uiteraard dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen.

Harde voorwaarden

Een aantal harde voorwaarden om ons te kunnen committeren aan (delen van) het akkoord zijn:

Werknemers zijn stakeholder bij de energietransitie

1. Ten aanzien van beleid en uitvoering van de energietransitie op nationaal, sectoraal en regionaal niveau dient arbeidsmarkt, scholing en werkgelegenheid te allen tijde prioriteit te zijn, met maximale aandacht voor de positie van werknemers/werkenden op het gebied van de 4 a's. Vakbonden/de FNV zijn een vanzelfsprekende partner hierin op nationaal, sectoraal, maar ook regionaal niveau en op de werkvloer.
2. Als in het kader van de energietransitie de weg van aanbesteden wordt gekozen, moet het gaan om sociaal aanbesteden, met niet alleen oog voor de prijs (zoals nu geformuleerd in het klimaatakkoord), maar ook voor het voldoen aan de 4 a's: vaste groene banen, met veilige arbeidsomstandigheden en een volwaardige inhoud, onder fatsoenlijke arbeidsverhoudingen.
3. Overal zijn miljoenen/miljarden beschikbaar om leed te verzachten en innovatieprogramma's op te starten. Wij verwachten voor onze leden niet alleen werkgelegenheid in de toekomst, maar daarnaast dat innovatiemiddelen ook gebruikt worden voor fatsoenlijke werkgelegenheid. Ook verwachten we dat geld beschikbaar is ter compensatie voor hen die hun werk verliezen en voor uitvoeringscapaciteit om vanuit werknemerszijde een *just transition* en *decent jobs* met een duurzame en sociale arbeidsmarktagenda te kunnen realiseren. Waar nodig, bijvoorbeeld als sectorale of regionale mismatches niet door de markt worden opgepakt, zal de overheid hierop regie moeten voeren. De FNV wil hierbij ook zijn verantwoordelijkheid nemen.

Eerlijke verdeling van de lusten en lasten

4. Alles moet uit de kast worden gehaald voor het bestrijden van 'energiearmoede'. In onze brief van 2 juli 2019 aan de Tweede Kamercommissie EZK hebben we gepleit voor een door de overheid gefinancierde en geormerkte voorziening waarmee gemeenten burgers - en zeker diegenen die met de energietransitie aan de slag willen maar niet kunnen - tegemoet kunnen komen. Tevens hebben we gepleit voor het maximaal inzetten op een zo hoog mogelijk bedrag rond de 'vermindering energiebelasting'. Dat is helaas niet gebeurd. Zo heeft het kabinet niet de suggestie overgenomen van het SER advies *Nationale klimaataanpak voor regionale industriële koplopers* (2019) om de 'vermindering energiebelasting' te beperken tot de eerste schijf en de opbrengst aan te wenden voor een extra hoge 'vermindering energiebelasting'.
5. Bij het opstellen van de Regionale energiestrategieën (RES'en) worden in samenwerking met stakeholders regionaal keuzes gemaakt over de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag- en energie-infrastructuur. Maatschappelijke partners en burgers hebben hierin een stem. Er zijn al voorbeelden dat gemeenten hiervoor gesprekspartners kiezen die zich niet of nauwelijks met

energiearmoede, zeggenschap of effecten werkgelegenheid bezighouden. Sterker nog: in de handleiding voor de regionale energiestrategieën wordt de term 'arbeidsmarkt' naar verluidt niet genoemd.

Burgers kunnen als individuen soms moeilijk tegenspel bieden in dergelijk vaak complex overleg. De FNV zou om deze redenen hierin partij moeten zijn, zowel voor de inhoudelijke inbreng als voor het draagvlak.

6. Tot slot eisen wij van de minister van EZK onverkorte uitvoering van de nagenoeg Kamerbreed ondersteunde motie-Beckerman (32813 nr. 351), die stelt dat de huishoudens en het mkb niet op mogen draaien voor de kosten van de transitie in de industrie.

Conclusie

De FNV is voor een stevig klimaatbeleid, maar dat kan alleen slagen als er voldoende aandacht is voor zeggenschap, financiële effecten en kwaliteit van werk en leven van onze leden, en van burgers in het algemeen. Wij zullen bij de uitwerking van het Klimaatakkoord meer aandacht vragen voor deze aspecten en verwachten daar ruimte voor. Voor de FNV zijn dit cruciale zaken die we zo nodig met acties zullen ondersteunen, net als we dat eerder dit jaar hebben gedaan met de diverse grote klimaatacties en andere acties waar de belangen van de leden aan de orde zijn.

Met vriendelijke groet,

Kitty Jong,
Vicevoorzitter

Cc.: de heer Frans Timmermans, vicevoorzitter van de Europese Commissie, belast met de *European Green Deal*.